

Andrzej Talarczyk, Joanna Kasprowicz,
*Ogólnopolskie spotkanie regionalistów
w Legnicy – widziane z lubuskiej per-
spektywy*, „Ziemia Lubuska” 2019, t. 5,
s. 191.

SPRAWOZDANIA

Andrzej Talarczyk
Joanna Kasprowicz

Ogólnopolskie spotkanie regionalistów w Legnicy – widziane z lubuskiej perspektywy

Jako jedyna federacja w szerokim ruchu regionalistycznym naszego kraju, Ruch Stowarzyszeń Regionalnych RP organizuje co 4 lata zjazdy, na które składają się zarówno elementy konferencyjne z wystąpieniami wybitnych regionalistów akademickich, jak i przeglądy dorobku połączone z wymianą doświadczeń. Jedno z poprzednich takich spotkań odbyło się również na Ziemi Lubuskiej w 2002 roku¹.

XI edycja Kongresu Stowarzyszeń Regionalnych² odbyła się w dniach 23-25 września 2018 roku w Sali Królewskiej dawnej Akademii Rycerskiej, obecnej siedziby Legnickiego Centrum Kultury. Hasło przewodnie wydarzenia – w nawiązaniu do rocznicowego jubileuszu – brzmiało: *Małe ojczyzny w ojczyźnie wielkiej. Polski ruch regionalny w stulecie odzyskania niepodległości*.

Kongres określały następujące założenia programowe:

1. Niepodległościowe tradycje polskiego ruchu regionalnego
2. Rola stowarzyszeń regionalnych w kształtowaniu państwowości i budowaniu społeczeństwa obywatelskiego
3. Zadania i modele działania ruchów regionalistycznych wobec wyzwań współczesności

Za najważniejsze problemy współczesnego ruchu regionalistycznego, będące równocześnie podstawą programową spotkania, zostały uznane następujące zagadnienia:

1. Stowarzyszenia w służbie społeczności lokalnych i regionalnych
2. Współpraca z samorządami
3. Modele działalności towarzystw regionalnych w XXI wieku

¹ Był to VII Kongres przeprowadzony w Gorzowie Wlkp. m.in. z inicjatywy Anny Makowskiej-Cieleń. Więcej na ten temat por.: A. Talarczyk, *In memoriam – śp. Anna Makowska-Cieleń*, „Ziemia Lubuska” 2017, t. 3, s. 223.

² O zamiarze jego organizacji jako szansie również dla regionalizmu nadnoteckiego pisaliśmy przed dwoma laty, por. A. Talarczyk, *Regionalizm nad Dolną Notecią w kontekście akademickich badań nowomarchijskich. Szanse i zagrożenia*, „Ziemia Lubuska” 2017, t. 3, s. 245.

4. Nowe technologie komunikacyjne w działalności regionalistycznej
5. Nowe formy edukacji regionalnej

W bogatym programie wystąpień referatowych na czoło wybiła się problematyka perspektyw i zadań regionalizmu w XXI wieku oraz kwestie zasad, form pracy i współdziałania towarzystw regionalnych wobec nowych wyzwań, zwłaszcza tych, jakie niesie ze sobą konieczność legitymizacji małej ojczyzny w epoce internetu. Specjalną opieką powinna zostać otoczona, dotychczas zaniedbana edukacja regionalna, nad której nowymi formami zastanawiali się uczestnicy spotkania zarówno podczas obrad plenarnych, jak i w kularowych dyskusjach.

Patronat Narodowy nad kongresem sprawował Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej Andrzej Duda, a Patronat Honorowy objęli wicepremier – Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego Piotr Gliński, wicepremier – Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego Jarosław Gowin oraz Marszałek Województwa Dolnośląskiego Cezary Przybylski.

Przedkongresowy komunikat zawierał następującą myśl nawiązującą do kontekstu jubileuszowego:

Setna rocznica odzyskania przez Polskę niepodległości staje się okazją do przypomnienia wkładu polskiego ruchu regionalistycznego w urzeczywistnianie dążeń niepodległościowych oraz w budowanie odrodzonej państwowości. Celem Kongresu będzie też namysł nad rolą ruchów regionalnych w kształtowaniu nowoczesnego oblicza małych ojczyzn składających się na dobro wspólne ojczyzny wszystkich Polaków³.

W zjeździe uczestniczyło około 150 przedstawicieli wszystkich regionów, w tym troje reprezentantów regionalizmu lubuskiego: dr Joanna Kasprowicz z Towarzystwa Miłośników Ziemi Krośnieńskiej w Krośnie Odrzańskim, dr Andrzej Talarczyk z Nadnoteckiego Towarzystwa Kultury w Drezdenku oraz Wojciech Jachimowicz z Towarzystwa Humanistycznego w Nowej Soli.

Kongres rozpoczął się mszą w kościele św. Jana, zaś miejscem realizacji wszystkich merytorycznych punktów programu było, jak wspomnieliśmy na początku, najbardziej reprezentacyjne audytorium w Legnicy, czyli Sala Królewska pałacu Akademii Rycerskiej – monumentalnej budowli powstałej w latach 1726-1738 według planów wiedeńskiego architekta Josepha Emanuela Fischera von Erlacha. Obiekt był do 1901 roku siedzibą szkoły dla szlachty śląskiej. Sala Królewska wraz z Salą Menażową należą po odnowie w 2016 roku do najwspanialszych zabytków tego typu na Dolnym Śląsku i w całej Polsce.

³ Por. Ruch Stowarzyszeń Regionalnych RP, Komunikat nr 1 [dostępny online:] <http://regionalizmpolski.pl/?xi-kongres-legnica-2018-komunikat-nr-1,60>, [dostęp: 28.04.2019].

Po oficjalnych przemówieniach gospodarzy miasta, regionu i Rady Krajowej Ruchu Stowarzyszeń Regionalnych Rzeczypospolitej Polskiej (dalej: RK RSR RP) nastąpił program artystyczny, na który złożyły się (tradycyjne na takich spotkaniach) występy zespołów ludowych.

II. 1. Plenum Kongresu
w Sali Królewskiej,
fot. Roman Stachera

II. 2. Występ zespołu ludowe-
go w Sali Królewskiej Akade-
mii Rycerskiej,
fot. Roman Stachera

Drugi dzień kongresu wypełniały obrady plenarne, z referatami i dyskusją a dotyczącymi metodologii badań regionalistycznych, ich historii oraz najważniejszych problemów współczesnego ruchu regionalistycznego.

W przedpołudniowej części sesji prof. Marek Melnyk z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie przedstawił referat pt. *Aksjologia*

małej ojczyzny w społeczno-kulturowej przestrzeni ojczyzny wielkiej. Jest to temat szczególnie ważny w kontekście wyzwań związanych z globalizacją procesów gospodarczych i ich skutków w innych sferach życia społeczno-kulturowego. Referent skupił się na wskazaniu powiązań wartości kształtujących poczucie przynależności do małej ojczyzny z tożsamością ponadregionalną związaną z przynależnością do społeczności narodowej i państwowej, po czym zaprezentował model aksjologii małej ojczyzny, wskazując przy tym na jej ponadregionalną funkcję, argumentując, że system aksjonormatywny jest nieodzowny „w społeczeństwie naznaczonym cywilizacyjnymi zagrożeniami, takimi jak: ograniczanie autonomii jednostki, podważanie demokracji, konsumeryzm, niszczenie przyrody, terroryzm, fundamentalizm”⁴. Zbudowany przez niego model „aksjologii małej ojczyzny” składa się z następujących elementów: ład aksjonormatywny, system wartości małej ojczyzny oraz katalog wartości formowanych przez doświadczanie „małej ojczyzny”: terytorium rodzinne, emocjonalny stosunek do środowiska przyrodniczego, poczucie bycia u siebie, mowa matki, krajobraz dzieciństwa, miejsca symboliczne, terytorium odpowiedzialności i dziedzictwa. Ziemia ojców, miejsca pamięci wspólnotowej, doświadczania sakralne: cmentarz, świątynia, dom i zadomowienie⁵. Przestrzeń „wielkiej ojczyzny” została zdefiniowana w tej narracji jako wspólnota aksjologiczna „małych ojczyzn” oraz ochrona i wzmocnienie tychże wartości. Jeżeli państwo jest silne, to nie musi obawiać się małych ojczyzn. Wartościami „małej ojczyzny” funkcjonującymi w ramach tej dużej są m.in.: ochrona ładu społecznego w życiu publicznym, zbilansowanie wartości uniwersalistycznych i partykularnych, zdolność do dialogu jako dialogu wartości oraz tolerancja⁶.

Kolejnym wystąpieniem był nawiązujący do obchodów rocznicowych referat dr. Edwarda Chudzińskiego z Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, zatytułowany *Ruch regionalistyczny w II Rzeczypospolitej*. Jako autor podstawowego opracowania dotyczącego polskiego regionalizmu⁷ E. Chudziński jest osobą uprawnioną do wartościowań generalizujących. Jego tezą wyjściową było stwierdzenie, że ukształtowany w pełni – zarówno w sensie programowym, jak i organizacyjnym – ruch regionalistyczny w Polsce po odzyskaniu niepodległości w 1918 roku miał nieco inne zadania niż regionalizm w krajach ościennych:

Za jego fazę wstępną, pokrywającą się w czasie, ale w niewielkim stopniu powiązaną z rodzącymi się ruchami regionalistycznymi w Europie, możemy uznać

⁴ Por. Ruch Stowarzyszeń Regionalnych RP, Referaty kongresowe Legnica 2018, [dostępny online:] <http://regionalizmpolski.pl/?referaty-kongresowe-legnica-2018,77>, [dostęp: 28.04.2019].

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Por. E. Chudziński, *Regionalizm. Idea-ludzie-instytucje*, Warszawa 2013.

podejmowane, zwłaszcza przez inteligencję, we wszystkich trzech zaborach te inicjatywy i działania o charakterze kulturalnym, naukowym, oświatowym czy gospodarczym, które w swoich założeniach miały zastępować nieistniejące państwo w jego podstawowych dla zachowania tożsamości narodowej funkcjach. Powołane w tym celu instytucje (towarzystwa, organizacje, związki), choć zasięg ich oddziaływania był ograniczony kordonami państw zaborczych, a niekiedy został świadomie zawężony do granic regionu czy jeszcze mniejszego terytorium, realizowały zasadę *pars pro toto*. Skoro ze względów cenzuralnych nie można było manifestować aspiracji narodowych i państwowych, w funkcji zastępczej pojawił się region i ojczyzna bliższa. Z tych powodów regionalizm polski już u swego zarania w pracy organicznej i u podstaw dostrzegł możliwość realizacji bliskich mu idei, w tym uzyskania podmiotowości w ramach własnego państwa. To go różni od pokrewnych mu ruchów w innych krajach, które formowały się w opozycji do państwa i jego reprezentatywnych instytucji⁸.

W dalszej części S. Chudziński przypomniał powstały w 1926 roku *Program regionalizmu polskiego*, którego wytyczne stały się częścią składową ideologii państwowotwórczej sanacji, dlatego określany był też mianem regionalizmu państwowego. Następnie omówiona została rola Aleksandra Patkowskiego, który swoim artykułem *Idee przewodnie regionalizmu* (1924) zainicjował jedną z ważniejszych w tamtym okresie debat regionalistycznych. S. Chudziński zakończył swój retrospektywny wywód stwierdzeniem, że choć regionalizmowi państwowemu przypadła rola wiodąca, nie był jedynym w II Rzeczypospolitej. Istniały również regionalizmy poszczególnych dzielnic kraju – śląski, kaszubski i podhalański⁹. Prof. Sławomir Partycki z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego im. Jana Pawła II jako kolejny referent podjął bardzo aktualny temat: *Legitymizacja małej ojczyzny w epoce Internetu*. Wyjściową tezę wystąpienia było następujące stwierdzenie:

Przed polskim regionalizmem stoi strategiczne zadanie zakorzenienia małej ojczyzny w fundamencie kultury tej nowej epoki. Wobec rewolucyjnych przemian najwyższy czas na nowe podejście do ducha kultury, umiejętnego łączenia tradycji i nowoczesności, chaosu kulturowego i porządku społecznego¹⁰.

W tym kontekście postawił następujące pytania: czy możemy mówić o e-małej ojczyźnie oraz co oznacza wirtualizacja małej ojczyzny? Jeżeli tak, to jaką formę ona przybiera i jak łączy się z klasycznym, wypracowanym przez wieki rozumieniem małej ojczyzny? S. Partycki zdefiniował w związku z powyższymi pytaniami stojące przed regionalistami zadania, za jakie uznał m.in.: umiejętne łączenie wytworów mądrości minionych pokoleń

⁸ Por. przyp. 6.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*.

i wyzwolenie ich możliwości inspiracji twórczych w nowej cybernetycznej epoce¹¹. W podsumowaniu stwierdził, iż nowe technologie umożliwiają stawianie przed sobą celów, które wcześniej były niewyobrażalne.

Następnym zestawem tematycznym podejmowanym w cyklu przedpołudniowych wystąpień były kwestie ujęte w wywodzie prof. Leszka Korporowicza z Instytutu Studiów Międzykulturowych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Zaprezentował on referat zatytułowany *Bezpieczeństwo kulturowe w perspektywie regionalnej*. Autor uznał ten problem za jedno z większych wyzwań, jakie stawia przed nami globalizacja. Chodzi tutaj m.in. o konieczność zbudowania czy nawet ochrony własnej tożsamości regionalnej, bo, jak zdiagnozował:

Narastająca różnorodność, ale i podziały, napięcia, zerwanie więzi społecznych w relacjach małych ojczyzn, depersonalizacja stosunków międzyludzkich czy też hybrydyzacja rzeczywistości kulturowej, utrata ciągłości dziedzictwa wielu społeczności i zagrożenia w rozwoju potencjału ludzkiego małych społeczności każą spojrzeć na problem bezpieczeństwa kulturowego bardzo poważnie. [...] Problematyka bezpieczeństwa kulturowego posiada swoje bogate rodowody w polskiej koncepcji „prawa narodów” wypracowanej w krakowskiej szkole prawa międzynarodowego z początku wieku XV, szczególnie w koncepcjach ówczesnego rektora Akademii Krakowskiej, Pawła Włodkowica. [...] Wartości jagiellońskie jakie usiłowano wprowadzić w życie w tym bardzo wielokulturowych społeczeństwie I Rzeczypospolitej mogą być inspiracją łączenia w siłę i budowania bezpieczeństwa względnie silnego organizmu

państwowego i kulturowego, pomimo ogromnych różnic na wszystkich niemal wymiarach rzeczywistości¹².

Il. 3. Wystąpienie prof. Leszka Korporowicza, fot. Roman Stachera

¹¹ *Ibidem.*

¹² *Ibidem.*

W takiej koncepcji bezpieczeństwa L. Korporowicz upatruje zarówno ochronę, jak i zapewnienie równowagi pomiędzy kulturą różnorodnością i społeczną integracją oraz konkluduje, iż „bezpieczeństwo kulturowe w perspektywie regionalnej to odnalezienie wszystkich walorów ojczyzn małych bez zablokowania uczestnictwa w ojczyźnie wielkiej, która jest czymś więcej niż sumą tych małych”¹³.

Dr Jolanta Załączny z Akademii Humanistycznej im. Aleksandra Gieysztora w Pułtuskach przedstawiła referat pt. *Szkoła przestrzeni kształtowania postaw regionalistycznych*. Na styku uwarunkowań zewnętrznych, związanych z jednej strony z procesem unifikacji kultury oraz z drugiej z konfliktami etnicznymi i ekonomicznymi, referentka, w trosce o zachowanie małej ojczyzny, widzi ważną rolę regionalizmu jako spoiwa tych przeciwstawnych tendencji, argumentując, że „współczesnym ideałem wychowawczym jest światły i aktywny obywatel Europy i świata zakorzeniony w tradycjach regionu”¹⁴. Przypisuje edukacji regionalnej fundamentalne znaczenie w przygotowaniu młodego pokolenia do życia w zjednoczonej Europie „przy zachowaniu głębokiego poczucia wartości rodzimego dziedzictwa, historii i kultury, zarówno narodowej, jak i regionalnej”¹⁵. Likwidacja przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w 2008 roku regionalnej ścieżki edukacyjnej w połączeniu z rozdysponowaniem treści programowych na język polski, historię czy geografę, nie gwarantują ani właściwego przekazywania wiedzy, ani kształtowania postaw. W programach nauczania nie ma wyeksponowanych treści regionalnych. Z powyższego J. Załączny wyciąga następujące wnioski:

na szczeblu ministerialnym brakuje zarówno wizji realizacji tych treści, jak i osoby odpowiedzialnej, konsultanta rozumiejącego istotę regionalizmu. Idealnym partnerem byłoby tu działacze Ruchu Stowarzyszeń Regionalnych RP oraz członkowie Rady Naukowej przy Radzie Krajowej Ruchu Stowarzyszeń Regionalnych¹⁶.

Prelegentka, w swoim wystąpieniu przedstawiła podstawowe założenia proponowanego przez siebie, interesującego i tworzonego wspólnie m.in. z RKSR, nowego programu¹⁷.

Przedostatnia w przedpołudniowej części sesji referentka, dr Mirosława Bednarzak-Libera z Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego w Warszawie, wypowiedziała się na temat *Ruchu regionalistycznego w środowiskach wiejskich* z punktu widzenia teorii i praktyki. Ponieważ istnieje wiele definicji ruchu regionalistycznego i środowiska wiejskiego, autorka tego wystąpienia posłużyła się w swoim wywodzie wieloma przykładami

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*.

tęgo typu działalności, głównie wśród towarzystw, „które powstawały w różnych formach organizacyjnych i służyły społeczeństwu jako ośrodki walki o zachowanie języka narodowego, rodzimej kultury i obyczajów”¹⁸.

Towarzystwa te działają na rzecz lokalnych społeczności m.in. poprzez projekty edukacyjne, kulturalne czy turystyczne. Współpracują również z samorządami w kwestii rozwoju i promocji swoich miejsc zamieszkania. Zajmują się twórczością śpiewaczą, muzyczną, teatralną, fotograficzną. Prowadzą zespoły amatorskiego uprawiania sztuki albo są ich patronami, redagują i publikują czasopisma lokalne, propagują oraz popularyzują wiedzę o miejscowości i regionie. Promują zatem zakorzenianie, zadomowianie w ojcowiznie, w małej ojczyźnie. Nie stronią od zaangażowania w dyskurs publiczny i życie polityczne. W końcowej części wystąpienia zostało to zilustrowane przykładami.

Ostatnią prelekcją w tym bloku był odczyt ks. prof. Henryka Skorowskiego z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie na temat *Perspektyw i wyzwań ruchu regionalistycznego w XXI w.* Punktem wyjścia tej wypowiedzi były uwarunkowania natury strukturalnej jako wyzwania dla regionalizmu – zjawiska integracji i globalizacji. Referent ocenił je pozytywnie, bo pozwalają rozwiązywać wspólnie problemy współczesnego świata. Niosą ze sobą jednak także zagrożenia, które ks. prof. H. Skorowski opisuje w następujący sposób:

Fundamentalnym z nich jest ujednolicenie i sztampowość zamiast jedności w różnorodności. Absolutyzowana bezkrytycznie jedność może zagrażać bogactwu różnorodności. To zjawisko nie jest obce i dalekie w XXI wieku. Może właśnie dlatego, w dzisiejszym świecie zauważamy silne tendencje powrotu do tego, co własne, najbliższe, co wiąże się z światem własnego środowiska i regionu. Końcówka XX i XXI wiek ujawniły niejako na nowo aksjologię regionalizmu i ruchu regionalistycznego¹⁹.

Z tego powodu głównym wyzwaniem jest obecnie podtrzymanie samej idei regionalizmu, a w związku z tym w dalszej części ks. prof. Skorowski przedstawił szereg zadań umożliwiających trwanie tej idei²⁰.

W popołudniowej części sesji, zatytułowanej *Problematyka głównych nurtów we współczesnym regionalizmie – pamięć, dziedzictwo, wyzwania teraźniejszości i przyszłości*, Sławomir Kordaczuk z Muzeum Regionalnego w Kielcach w wystąpieniu zatytułowanym *Archiwum historii mówionej w warsztacie regionalisty* zreferował cele i założenia metodologiczne swojego dużego i rozciągniętego w czasie (zarówno w sensie czasu pracy, ponad 20 lat, jak i czasu historycznego od 1918 roku do początków lat 60. XX wieku) projektu. Autor stwierdził:

¹⁸ *Ibidem.*

¹⁹ *Ibidem.*

²⁰ *Ibidem.*

Zebrane materiały w postaci nagrań, dokumentów i fotografii były wykorzystywane do wydania książek na temat historii regionu przez Muzeum Regionalne w Siedlcach (wcześniej Okręgowe) autorstwa twórcy opisywanego archiwum mówionego. Część fotografii archiwalnych posłużyła do wydania pocztówek w ramach działalności Siedleckiego Klubu Kolekcjonerów w cyklach o historii Wojska Polskiego i *Polskie dwory i pałace*. Nagrania były również kopiowane na prośbę dzieci lub wnuków rozmówców, po śmierci seniorów ich rodu. Udostępniane są też historykom regionalistom²¹.

Na zakończenie dodał, iż tego typu „archiwum może być źródłem wiedzy nie tylko dla badaczy z dziedziny historii, ale i dla językoznawców oraz etnografów”²².

W drugim popołudniowym wystąpieniu, pt. *Dziedzictwo Kresów w ruchu regionalistycznym*, prof. Stanisław Nicieja i mgr Mariusz Olbromski z Opola przedstawili wybrane zagadnienia z problematyki wiodącej w naszym ruchu, a w szczególności w kontekście towarzystw działających na nowych „kresach zachodnich”. Prof. Nicieja wydający znaną i prestiżową serię *Kresowa Atlantyda. Historia i mitologia miast kresowych*, która wypełnia ważną lukę informacyjną, jest niemal etatowym referentem na naszych zjazdach i kongresach. Gości również na realizowanych od 2015 roku pod patronatem dr. Tadeusza Samborskiego dorocznych Ogólnopolskich Zjazdach *Regionalistów Polskich nad Odrą*, opisywanych w licznych sprawozdaniach prasowych i relacjonowanych w regionalnych periodykach²³. Odesłanie do liczącej obecnie 12 tomów serii jest wystarczającym podsumowaniem treści wystąpienia prof. Nicieja. Można tylko dodać, że dopiero w całościowym oglądzie wieloskładnikowości kultury tamtych ziem, nazwanych trochę jednostronnie (wyłącznie) naszymi „kresami wschodnimi” można zobaczyć obiektywny obraz minionych czasów. W tym kontekście wspomniana inicjatywa dr. Samborskiego jest postawieniem nowych akcentów w naszej działalności poprzez jej rozszerzenie o problematykę wielokulturowości Dolnego Śląska i całego obszaru Ziemi Zachodnich, w co szczególnie zaangażowane jest wrocławskie środowisko naukowe we współpracy z ościennymi centrami akademickimi i partnerami zza Odry²⁴.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*.

²³ Przykładowo: A. Talarczyk, A. Makowska-Cieleń, *Kresowość – ważny składnik tożsamości. O II Ogólnopolskim Zjeździe Regionalistów Polskich nad Odrą słów kilka*, „Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny” 2016, nr 23, s. 371-374.

²⁴ Świadczy o tym również powstająca literatura przedmiotowa dotycząca Legnicy, która powinna inspirować również nasze działania. Do istniejących już zbiorowych monografii miasta pod red. Mariana Haisiga (1977) i Stanisława Dąbrowskiego (1998) doszły w ostatnich latach kolejne monografie zbiorowe: powstałe przy polsko-niemieckiej współpracy opracowanie *Literarisches Liegnitz*, hg. von Edward Białek / *Literacka Legnica*, red. Edward Białek, Hubert Unverricht, Dresden-Wrocław 2008 oraz *Litteraria Lignicensis: rozprawy i szkice o kulturze literackiej dawnej Legnicy*, red. Edward Białek, Piotr Niemiec, Wrocław 2012.

Kolejnym punktem popołudniowej sesji był blok tematyczny *Lokalność – samorządność – tożsamość*. Prezentował on dorobek towarzystw regionalnych omawiany przez delegatów poszczególnych grup. Ze względu na swoją wielowątkowość zasługuje na szersze omówienie, a być może nawet na osobną samodzielnie publikację. Rozproszony w skali kraju ruch regionalistyczny nie ma żadnej struktury całościowej ani też organu publikacyjnego, a przedmiotowe starania naszego Ruchu nie przyniosły pożądanych rezultatów, o czym nadmieniliśmy już częściowo nieco wyżej. Kontynuacji powyższego wątku i przedstawieniu prób wprowadzenia zmian w tej kwestii poświęcone było przedpołudniowe spotkanie następnego i jednocześnie ostatniego dnia kongresu. Tezy wyjściowe wygłosili w formie komunikatów Wojciech Jachimowicz i Wojciech Kaczmarczyk w wystąpieniu *Towarzystwa regionalne w systemie działania organizacji pozarządowych – nowe uwarunkowania prawne i organizacyjne*) oraz Ryszard Bonisławski, Damian Kasprzyk i Marek Nałęcz-Socha w referacie zatytułowanym: *Zasady i formy pracy i współdziałania towarzystw regionalnych – wobec nowych wyzwań*.

Zgodnie z tradycją na kongresie wręczane były medale im. Aleksandra Patkowskiego oraz Dyplomy Rady Krajowej za zasługi dla idei regionalizmu. Nową formą upamiętnienia oraz uhonorowania aktywności regionalistycznych było wprowadzenie konkursu na doroczną nagrodę im. Anatola Jana Omelaniuka na najlepszą książkę regionalistyczną. Regulamin konkursu wskazuje na następujące kryteria: poziomu naukowego, walory estetyczne oraz szatę edytorską. Nagrodę specjalną w tej kategorii otrzymali dr Andrzej Talarczyk i prof. Edward Włodarczyk za, jak brzmi uzasadnienie, „redakcję naukową książki *Historyczna Nowa Marchia w historiografii, kulturze i architekturze – wczoraj, dziś i jutro*²⁵, za upamiętnienie postaci dr. Stanisława Talarczyka, wybitnego badacza przeszłości Ziemi Lubuskiej oraz za inicjatywę transnarodowych badań historii regionalnej”. Wspomniana monografia, będąca pokłosiem konferencji drezdenecko-mierzęcińskiej 2010 roku, inauguruje nową serię wydawniczą *Badania Nowomarchijskie/ Neumärkische Forschungen*, w której programie edycyjnym szczególne miejsce zajmie historia, kultura i literatura obszaru Dolnej Noteci. Kapituła nagrody ustosunkowała się w swoim uzasadnieniu również do tego faktu: „Książka stanowi przykład nowoczesnie uprawianej historii regionalnej przez międzynarodowy zespół badawczy”²⁶.

Na zakończenie kongresu, 25 września 2018 roku jego uczestnicy wystosowali dwa apele: do regionalistów polskich o dążenie do rozwoju i jedności

²⁵ Książka wydana została przez Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego przy współdziałaniu Sekcji Badań Regionalnych Nadnoteckiego Towarzystwa Kultury w Drezdenku, której obaj laureaci nagrody są członkami.

²⁶ Ruch Stowarzyszeń Regionalnych RP, *Nagroda Anatola Omelaniuka przyznana. Komunikat o nagrodzie im. Anatola Omelaniuka*, [dostępny online:] <http://regionalizmpolski.pl/?nagroda-anatola-omelaniuka-przyznana,78> [dostęp: 28.04. 2019].

II. 4. Przewodniczący kapituły ks. prof. Henryk Skorowski wręcza nagrodę specjalną za najlepszą książkę regionalistyczną 2017 roku dr. Andrzejowi Talarczykowi, fot. Elżbieta Matzka

ruchu regionalistycznego do społeczeństwa polskiego przed wyborami samorządowymi. Celem pierwszego z nich było wezwanie do budowania jedności rozproszonego ruchu regionalistycznego oraz wypracowanie ram organizacyjnych i formalno-prawnych zdolnych do przeobrażania naszych małych ojczyzn. Drogą do tego ma być refleksja w połączeniu z podjęciem dyskusji nad budowaniem tożsamości lokalnej i regionalnej na przełomie drugiego i trzeciego dziesięciolecia XXI wieku, a także przemiana postaw wobec dobra wspólnego i powinności obywatelskich oraz budowanie szacunku dla przeszłości i opieka nad dziedzictwem kulturowym. Drugi apel uczestników XI Kongresu dotyczył postaw społeczeństwa obywatelskiego przed wyborami samorządowymi. Był on zachętą do powszechnego udziału w głosowaniu, postrzeganego jako obywatelski i patriotyczny obowiązek oraz jako troska o dobro naszych małych ojczyzn, o ich awans cywilizacyjny i rozwój lokalnej kultury:

Niech nasz głos wrzucony do urny wyborczej przyczyni się do wyłonienia kandydatów o najwyższych kwalifikacjach merytorycznych i standardach moralnych. Niech wygrają ci, którzy pragną poświęcić swą energię i umiejętności na pracę dla dobra naszych wsi, miast i miasteczek, powiatów i województw. Niech rozkwit wszystkich małych ojczyzn złoży się na pomyślny rozwój naszej ojczyzny wielkiej – Polski²⁷.

²⁷ *Ibidem*.

Kronikarska skrupulatność nakazuje nadmienić, że po kongresie odbyło się Walne Zgromadzenie Delegatów RSR RP, na którym do Rady Krajowej na kadencję 2018-2022 jako przedstawiciele Ziemi Lubuskiej zostało wybranych trzech lubuskich regionalistów: dr Joanna Kasprzak, dr Andrzej Talarczyk i Wojciech Jachimowicz, który został również Przewodniczącym Rady Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego z siedzibą w Warszawie. Dwa miesiące po kongresie w poznańskim Instytucie Zachodnim odbyła się promocja wyróżnionej nagrodą im. Anatola Jana Omelaniuka książki i związanej z nią serii wydawniczej w połączeniu z polsko-niemiecką konferencją pod hasłem *Wyzwania współczesnego regionalizmu na Ziemiach Zachodnich i Północnych*. Sesja zorganizowana została w ramach Sieci Ziem Zachodnich i Północnych, a dotowana była ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Jej współorganizatorem z naszej strony była Rada Naukowa ds. Regionalizmu przy RK RSR RP²⁸.

Il. 5. Uczestnicy XI Kongresu SR RP, od lewej: Przewodnicząca RK RSR RP Bożena Konikowska, Joanna Kasprowicz i dr Andrzej Talarczyk, fot. Roman Stachera

²⁸ Więcej na ten temat por. komunikat naukowy A. Talarczyk, K. Krasoń *Konferencja Wyzwania współczesnego regionalizmu* opublikowany w niniejszym tomie.